

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Гладкової Валентини Миколаївни на дисертацію
**Ребрової Ганни Олександрівни «Формування економічної
культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей
засобами акмеологічних технологій»,**
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. Дисертаційне дослідження Г.О. Ребрової присвячене формуванню економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій у професійній підготовці. Спираючись на результати аналізу наукового фонду визначено методологічну основу розробки проблеми формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей: альтернативою усталеній ресурсній концепції розвитку держави стає людиновимірна парадигма, у межах якої людська розумова творча діяльність стає рушійною силою отримання позитивних змін економічного зростання, сталого розвитку, що впливає на якість життя та гуманітарну сферу людства.

У дисертації актуалізується увага до проблеми формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей через невирішеність низки суперечностей між: нормативною вимогою формування цілісної особистості майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей з інтегральною компетентністю та відсутністю теорії і практики застосування історичного зв'язку економіки, культури й освіти як міждисциплінарного синтезу в їхній професійній підготовці; необхідністю набуття економічної культури майбутніми вчителями гуманітарних спеціальностей та відсутністю адекватних методик і технологій її формування у ЗВО; творчо-розвивальним потенціалом акмеологічних технологій і відсутністю обґрунтованих педагогічних умов їх застосування у формуванні економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Підтвердженням актуальності теми дисертаційного дослідження є зв'язок з науковими програмами і планами. Дисертація виконана відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Мультиплікативна парадигма професійного становлення фахівців» (№ 0114U007157), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Авторкою досліджено проблему формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій.

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Державного закладу вищої освіти «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 7 від 28.02.2013 р.) та узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 26.03.2013 р.).

Дисертанткою коректно визначено науковий апарат дослідження: мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, теоретичне і практичне значення одержаних результатів. Структура і зміст дисертаційного дослідження розкрито відповідно до сформульованих завдань.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатнім. Г.О. Ребровою опрацьовано 354 джерела нормативно-правового та наукового характеру. У дослідженні використано достатній комплекс наукових методів: *теоретичних* (феноменологічний, категоріальний аналіз, теоретичні узагальнення, систематизація, порівняння різних аспектів економічної культури у науковому дискурсі; теоретичне та наочне моделювання; логіко-системний аналіз); *емпіричних* (анкетування, бесіди, опитування, тести і методики; констатувальний, формувальний і прикінцевий етапи експерименту); *статистичних методів* (критерій однорідності χ^2 ,

метод визначення середніх величин). Достовірність отриманих результатів підтверджується репрезентативністю статистичної вибірки – 218 майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Логічною є структура дисертації, що презентована вступом, двома розділами, висновками до розділів, ґрунтовними загальними висновками, списком використаних джерел і додатками, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеню кандидата педагогічних наук. Текст оформлено відповідно до встановлених вимог.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів відповідають логіці та змістовим лініям дослідження, а також поставленим завданням. Новизна дисертаційного дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та розкритті сутності і структури феномену «економічна культура майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей» як інтегрованого особистісно-професійного утворення; розкритті феноменології економічної культури у психолого-педагогічній проєкції; схарактеризовано економічний потенціал акмеологічних технологій. Уперше науково обґрунтовано педагогічні умови формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій. Визначено когнітивно-раціональний, діяльнісно-адаптаційний, ментально-зорієнтований, мотиваційно-інноваційний компоненти, інтелектуальний, самоорганізаційний, ціннісний, продуктивний критерії та їх показники, схарактеризовано рівні сформованості економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій. Суттєвим результатом є модель та методика формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці методик діагностики та формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій; елективного курсу-практикуму «Основи формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей»; проєктно-організаційних

форм міждисциплінарного характеру. Результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти для формування інтегральної компетентності майбутніх учителів різних напрямів підготовки та застосування відповідно до них акмеологічних технологій; укладанні підручників, методичних посібників і рекомендацій для майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей; для написання курсових і магістерських робіт, підготовки доповідей і статей тощо.

Оцінка змісту і завершеності дисертації. Структура дисертації є чіткою та логічною. Збалансованим є зміст двох розділів дисертації. Логічну послідовність становлять такі розділи:

У Розділі 1 «Теоретичні засади формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій» представлено результати теоретичного аналізу дослідження проблеми.

Розкрито феноменологію економічної культури в гуманітарній проєкції, зокрема генезу розвитку феномену «економічна культура» в науковому дискурсі, його категоріального оформлення, висвітлено стан дослідженості економічної культури особистості як психолого-педагогічної проблеми. Обґрунтовано сутність і структуру економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, що складається з когнітивно-раціонального, діяльнісно-адаптаційного, ментально-зорієнтованого і мотиваційно-інноваційного компонентів. Виявлено педагогічні умови її формування в закладі вищої освіти (стимулювання професійного інтересу майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до економічної змістової лінії фахових дисциплін; орієнтація на вітагенний досвід студентів, набутий ними поза навчанням; залучення студентів до активної міждисциплінарної науково-дослідницької роботи економічної спрямованості; моделювання віртуальних ситуативно-проєктних культурно-економічних середовищ). Схарактеризовано особливості й потенціал

акмеологічних технологій як засобу формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

У Розділі 2 «Експериментально-дослідна робота з формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій» визначено критерії, показники та рівні сформованості економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій. Критеріями оцінювання сформованості економічної культури обрано інтелектуальний, самоорганізаційний, ціннісний і продуктивний. Показниками такого оцінювання є когнітивно-раціональний, діяльнісно-адаптивний, ментально-зорієнтований та мотиваційно-інноваційний. Визначено рівні сформованості економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій: високий (інтегрально-зорієнтований), задовільний (вибірково-рефлексійний) і низький (ситуаційно-актуалізований).

Розроблено модель формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій, яка обіймає цільовий, теоретичний, методологічний, організаційно-методичний, результативний блоки.

Розроблено й апробовано діагностувальну та експериментальну методики формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій, здійснено аналіз одержаних експериментальних даних, доведено ефективність упроваджених моделі й експериментальної методики формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій.

Представлено розроблений елективний курс-практикум за вільним вибором студентів «Основи формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей». У межах зазначеного елективного

курсу-практикуму поетапно впроваджено педагогічні умови та застосовано відповідні акмеологічні технології.

Результати експерименту засвідчили досягнення позитивних змін у рівнях сформованості економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей експериментальної групи порівняно з контрольною: високого рівня сформованості досліджуваного феномену засобами акмеологічних технологій на прикінцевому етапі в експериментальній групі досягли 19,6% студентів, задовільного – 66,1%, низького – 14,3%; натомість у КГ виявлена незначна позитивна динаміка: високий рівень продемонстрували 14,5% студентів, задовільний – 27,3%, низький – 58,2% респондентів. Статистичну значущість і не випадковість позитивних зрушень доведено застосуванням методики розрахунків χ^2 .

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження відображено у 15 одноосібних публікаціях, із них: 6 у провідних наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних періодичних наукових виданнях, 7 – публікації апробаційного характеру.

Зазначене засвідчує наукову активність, професійну зацікавленість та сформованість у дисертантки належної наукової культури.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (011 – освітні, педагогічні науки). Зміст дисертації та її виклад свідчать про завершене наукове дослідження, в якому розв'язано визначені науково-практичні завдання. Роботу виконано відповідно до встановлених вимог щодо оформлення дисертаційних робіт.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Автореферат за структурою та оформленням відповідає діючим вимогам і повністю відображає основний зміст дисертації та її висновки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи. Відзначаючи достатньо високий рівень та глибину проведеного

Г.О. Ребровою наукового дослідження, висловлюємо деякі дискусійні положення та побажання:

1. У підрозділі 1.3 звертається увага на професійно-педагогічну культуру як системне утворення, до складу якого входить і економічна культура. Через те, що всю дисертацію наскрізь пронизує ідея акмеологічності, бажано було б також розглянути акмеологічну культуру та її зв'язок з економічною культурою майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій.

2. Підрозділ 1.4 «Акмеологічні технології як засіб формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей» має невеликий обсяг (лише 8 сторінок), хоча ці технології є дуже важливими в розрізі практичних результатів дисертаційного дослідження. Також у цьому підрозділі наданий досить лаконічний аналіз акмеологічних технологій, проте варто було б зазначити, що майже всі вони (аж надто особистісно-розвивальні) як головний метод використовують акмеологічний вплив.

3. У методологічному блоці моделі формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій (Розділ 2, рис. 2.1) виділяється акмеологічний підхід як генералізований та наскрізний. Проте, на сучасному етапі розвитку фундаментальної акмеології більшої ваги та значення набуває акмесинергетичний підхід, який враховує не лише висхідний шлях розвитку, але й спадний шлях і його перехід у точці «строфе» до прогресивного акме-розвитку.

4. У підрозділі 2.1 підсумовуючи матеріал щодо критеріїв, показників і рівнів сформованості економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій доцільно було б навести зведену таблицю, в якій розписати не лише критерії та відповідні їм показники, але також розкрити зміст кожного із визначених рівнів сформованості (у кількісному та якісному вимірах).

5. На наш погляд, при розкритті сутності методики формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій і практики її використання, варто звернути увагу на використання хмарно орієнтованих технологій.

6. У підрозділі 2.3 зазначається, що «На завершальному четвертому етапі формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій, підвищення умотивованості на реалізацію особистісного професійного ресурсу майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей, студентів було залучено до виконання *індивідуального, творчого самотійно-дослідного проєкту «Моя професійна акмеограма»*. Ми вважаємо, що краще було б назвати цей проєкт «Авторська програма акме-розвитку та вдосконалення», де акмеограма є базою для розробки такої «авторської програми», а синергетичний акме-ф'ючеринг – дієвим механізмом.

7. Для обробки експериментальних даних бажано було б використовувати не лише критерій однорідності χ^2 і метод визначення середніх величин, але й рангову кореляцію та кластерний аналіз.

8. Текст дисертаційного дослідження не позбавлений синтаксичних і граматичних помилок.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного Г.О. Роговою дисертаційного дослідження.

Результати, основні положення та висновки дисертації свідчать про високу науково-педагогічну ерудицію та потенціал дисертантки, її здатність до проведення наукового пошуку, вміння аналізувати, систематизувати та прогнозувати способи вирішення поставлених теоретичних і практичних завдань.

Загальний висновок. За актуальністю, науковою новизною та практичною значущістю, характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного та кількісного аналізу, обґрунтованості висновків дисертація

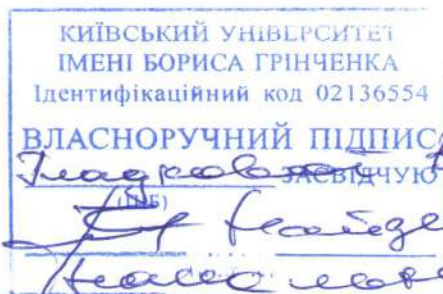
«Формування економічної культури майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей засобами акмеологічних технологій» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (п. 9, 11, 12 і 13), затвердженого постановою КМУ від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 30.12.2015 р. № 1159), а її автор Реброва Ганна Олександрівна заслуговує на при судження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри управління
факультету інформаційних технологій
та управління Київського університету
імені Бориса Грінченка

В.М. Гладкова В.М. Гладкова

05.03.2020